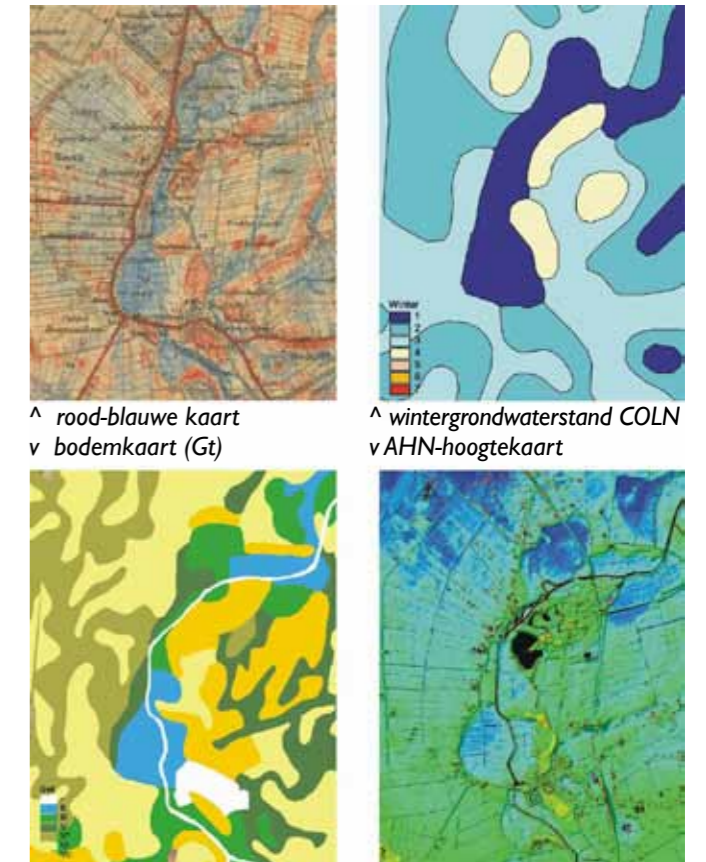

^ uitsnede Schouwen-Duiveland(Dreischor) van de rood-blaauwe kaart zoals Nederland dekkend getekend rond 1950 door Von Frijtag Drabbe

In een artikel geschreven door Harry Masson en Nicko Straathof met als titel: Wat zagen de ogen van Von Frijtag Drabbe (<http://www.kaartopmaat.wur.nl/hydro/index.html>) wordt een uitsnede van zijn rood-blaauwe kaart vergeleken met dezelfde uitsnede van een hoogtekartaart (AHN), een wintergrondwaterstandkaart (COLN), en een bodemkaart (Gt); en dan blijkt Von Frijtag Drabbe de luchtfoto's minutieus te hebben gecombineerd met kennis van de bodem, van archeologie, en uiteindelijk (letterlijk) te hebben ingekleurd vanuit een niet algemeen geaccepteerde interpretatie van de geologie.

^ rood-blaauwe kaart v bodemkaart (Gt)

^ wintergrondwaterstand COLN v AHN-hoogtekartaart

Op 9 februari 2015 werd in de Bewaerschole door twintig mensen van verschillende achtergronden gesproken over zoetwater op Schouwen. De klimatologische veranderingen die gaande zijn vragen om aanpassingen en/of innovatie. Naast alle studies die aantonen dat het zout de bouwvoor dicht nadert, en studies die bewijzen dat je zoet water in de bodem op kunt slaan, horen we ook twee andere geluiden.

"We zijn in korte tijd verslaafd geraakt aan zoet water dat makkelijk verkrijgbaar is." Rond 1930 kwam er een openbare zoetwaterleiding op het eiland die het duinwater via pompstations en watertorens voor het hele eiland bereikbaar maakte. Nu worden de duinen geïnfilterd met water uit het Haringvliet (de Maas). Na eerst de inundatie van de eilanden door de Duitsers in 1944, en dan de ramp van 1953 zijn vrijwel alle kleine, eigen, zoetwatervoorzieningen onbruikbaar geworden. Vroeger kon men -mogelijk ook in de landbouw- beter omgaan met zout(er) water, en was iedereen zuiniger op zoet water.

Een andere bijzondere uitspraak was: "Een boer past zich

sneller aan dan het klimaat verandert." En dat is in feite een variant op: "Het zal mijn tijd wel duren". Een logische, maar ook wel erg passieve houding, waarschijnlijk ingegeven door de investeringshorizon, en onvoldoende argumenten in de ogen van de spreker. Misschien zit het nog iets dieper, moeten we verder kijken om echt te zien wat er gebeurt.

Zout en zoet water in de bodem worden momenteel door Deltares op ingenieuze wijze vanuit helikopters in kaart gebracht. Er lopen ook in Zeeland experimenten om de zoetwaterreserves in de bodem of in landbouwkundige drainagesystemen op te slaan. Toch is er nog veel 'geheim' aan grondwater. Hoe stroomt het grondwater. Zijn er in de bodem ook 'rivieren' en een zee? Is daar met de getijden mee afwisselend drukverschil? Is er mogelijk sprake van een estuarium IN het eiland? Of ook onder de bodem van de Schelde? Of is dit een waanbeeld?

De zgn rood-blaauwe kaarten zoals Von Frijtag Drabbe die tekende in het begin van de vijftiger jaren van de vorige eeuw lijken op het eerste gezicht de delta door te trekken tot in de eilanden, maar werden door de aanwezigheid op

de bijeenkomst van 9 februari in de Bewaerschole toch meer geïnterpreteerd als hoogtekarten: waar het land van nature lager ligt zou het water stromen als het vrij(er) spel had dan nu het land bedijkt is.

Nu we maanden later weer met de kaarten voor ons zitten en ze vergelijken met bodemkaarten, zien we op die kaarten de zandbanen die de stroomgeulen verraden waar Schouwen, Duiveland en Dreischor door gescheiden werden. Zou Von Frijtag Drabbe wel degelijk geprobeerd hebben water IN de bodem te verbeelden, en niet alleen mogelijke waterlopen op de het maaiveld. Door die zandbanen kan immers ondergronds water getransporteerd worden. Willem Kestelo, voormalig smid te Nieuwerkerk weet dat er in een slootje aan het einde van de Ooststraat zoet water opwelde (en nog!) dat de nu verdwenen bierbrouwerij gebruikte. Zoet water dat opwelt uit de bodem! En dat zo dicht achter de dijk langs de zoute Oosterschelde! Teun Rosmolen meldt dat er sterke aanwijzingen zijn op basis van onderzoek dat het zoete water in Duiveland uit de Brabantse wal afkomstig is.

Waanzee

De rood-blaauwe kaarten werden indertijd 'afgedaan' door de erkende wetenschap, maar later wel gebruikt ter ondersteuning om te komen tot de eerste grondwaterkaarten. Ze komen dicht bij onze voorstelling van wat er in de bodem gebeurt. Wat zou het mooi zijn om de hedendaagse perfecte zomer- en wintergrondwatertrappenkaarten te combineren met de laatste zoutmetingen, de bodemkundige kaarten, en dat geheel aan te vullen met metingen van snelheid van ondergronds water, om zo tot een interpretatie van het stromingspatroon van het grondwater in onze delta te komen: het onzichtbare estuarium. Die 'werkelijkheid' in onze verbeelding noemen we De Waanzee, de 'zee' die mee zal veranderen met het klimaat, een 'zee' die als we haar doorgronden mogelijk kan helpen beter te voorspellen waar en hoe de balans tussen zoet en zout zal veranderen.

Wordt vervolgd, hopen we!